

TRANZICIJA ZEMALJA BALKANA I ZEMALJA CENTRALNE EVROPE

Ljubiša Todorović¹

¹Faculty Slobomir P, Bosnia and Herzegovina

Apstrakt

Tranzicija u zemljama koje pripadaju Evropskom delu kontinenta koji je poznat pod nazivom Balkan, a obuhvata malo širi pojas nego što je to Balkansko poluostrvo teže se odvija nego u zemljama Centralne Evrope. Razlog se može naći u većem društvenom koncenzusu oko najvažnijih pitanja za razvoj društva. Naime, ove zemlje su uvek na svom putu ka zajednici evropskih naroda stavljale „klin u točkove“. To vreme karakteriše društvene turbulencije i političke promene. Ukida se komunistička partija i stvara se višepartijski sistem, koji treba da posluži kao zamajac ka stvaranju demokratije. Ali to je bilo nerealno verovanje, pa su se zemlje našle u težoj situaciji nego kada se sistem promenio.

Ključne reči: tranzicija, menadžment, promene

Uvod

Države sa kojima se Srbija graniči Rumunja i Bugarska postale su članice Evropske unije. Pomenute države krenule su putem demokratskih promena i reformi, čime su stvorile povoljno tle za privatizaciju i ulaganje stranih investicija, kao osnovnog cilja u toku tranzicije.

Dok neke zemlje Balkana imaju dosta problema, zemlje Centralne Evrope odavno su rešile da idu putem tranzicije. Dobile su puno podršku za reformu celog sistema i stvaranju boljeg života za svoje građane. Ove zemlje su krenule u tranziciju otprilike desetak godina ispred zemalja Balkana i dosada su završile i uveliko su članice Evropske unije.

Tranzicija je uspešno završena u Mađarskoj, Sloveniji, Češkoj i Slovačkoj. Ove zemlje su transformisale privredu, koja je postala konkurentna, privukle su strane investicije, što je za posledicu imalo otvaranje novih radnih mesta, reformisale su politički i pravni sistem što je dovelo do smanjenja korupcije i završile su privatizaciju preduzeća.

Ali svaka od ovih zemlja nije imala jedinstven pristup tranzicije, jer

univerzalan način ne postoji. Morale su da se prilagođavaju konkretnim problemima u hodu. To vreme ja sada iza njih i sada one mogu da prenose svoja znanja i iskustva na zemlje koje su još u tranziciji.

Balkan predstavlja najnerazvijeniji deo Evropskog kontinenta, koji u svojoj istoriji nije zabeležio dugoročnije razdoblje ekonomske stabilnosti i prosperiteta. Bruto domaći proizvod (GDP) po stanovniku je iznosio 1990. godine 33% proseka EU, ali je osam godina kasnije opao na 24%. Iz ovoga se može zaključiti da bi jugoistočnoj Evropi, trebalo preko 50 godina konstantnog rasta GDP po 5% *per anum* da bi dostigle prosek GDP koji sada ima Evropska Unija. Ovo samo ukazuje na težak položaj ovih zemalja na početku tranzicije, ali i odlučnost zemalja Centralne evrope koje su ovaj proces završile i sada su članice Evropske Unije.

U ovom radi biće prezentovani podaci o zemljama koje su završile tranziciju i članice su EU već dve godine (Slovenija i Mađarska), zatim Bugarska i Rumunija koje ulaze u EU 1.1. 2007. godine, Srbija i Hrvatska koje još koračaju putem tranzicije. Najznačajniji aspekt za praćenje procesa tranzicije u ovim zemljama su: privatizacija, investicije, uvoz i izvoz, inflacija i oni će biti kvantifikovani u ovom radu.

REPUBLIKA SLOVENIJA

Slovenija danas uživa u prosperitetu i stabilnosti, kao i GDP *per capita* koji konstatno raste nego kod drugih zemalja Centralne Evrope. Iako je populacija 1/13 bivše Jugoslavije, ona je bila najproduktivnija republika tadašnje Jugoslavije, koji se ogledao u 1/5 GDP-a i 1/3 izvoza. Od sticanja nezavisnosti 1991. godine privreda je napredovala i vezala se za Zapad. Integracije idu prema Zapadu. Slovenija je članica Svetske Trgovinske Organizacije, članica je CEFTE-e od 1996. god., i članica je EU od 1.5.2004. god. U Sloveniji se koristi euro od 2007. godine. Reformama je prišla obazrivo, posebno u ekonomiji, za koje je bilo neophodno obezbediti koncenzus.

Danas *per capita* iznosi 84% proseka EU. Deficit koji je imala 1998 (-US\$147.2 million), nastavio se u 1999 to -\$782.6 million, ali se stabilizovao u 2000. na osnovu jačanja izvoza na -\$594.2 million. Gledano na period od 2000. god. rast ekonomije je 4,8% u 2004, inflacija je dostigla nivo na 2,8% u 2005. i GDP rast je bio u okviru Mastroitskih parametara. Makroekonomska stabilnost je održana i danas Slovenija ima najveći rejting u pogledu kredita od svih ekonomija u tranziciji.

Izvoz je orjentisan ka EU, uglavnom ka Nemačkoj, Austiji, Italiji i Francuskoj. Ovo je imalo rezultat ka rastu privrede u trenutku kolapsa privreda zemalja bivše Jugoslavije. Ekonomija je okrenuta ka izvozu. Trgovina je oko 120% GDP-a (uvoz i izvoz zajedno). Oko 2/3 trgovine se

zasniva ka EU članicama što je donekle čini osetljivom. Iako je ekonomski rast u Evropi usporen u periodu od 2001-2003, Slovenija je zadržala rast od 3% GDP-a. Industrija čini 1/3 GDP, dok usluge učestvuju sa 60.1%, najviše u finansijskom sektoru.

Javne finansije pokazuju skroman deficit koji iznosi oko 1.2% GDP 1999. god. Vlast uspešno vodo ekonomsku politiku koja je stabilizovala tadašnju valutu tolar i smnjila inflaciju sa oko 200% 1992. godine na 2.8% u 2005. god.

Tradicionalna politika se zasniva na smanjenju i održavanju inflacije na niskom nivou koja ima za rezultat restriktivnu monetarnu politiku. Privatizacija je zasnovana na prodaji državnih preduzeća stranim investitorima, ali ima predrasuda to tom pitanju. Naime njihovo tržište je veoma osetljivo po pitanju ulaska stranog kapitala, pogotovo ako dolazi sa prostora zemalja bivše Jugoslavije, što se može videti iz bliske prošlosti, kada je bilo pokušaja kupovine njihovih jakih firmi kapitalom koji je dolazio iz Srbije. Ta preuzimanja nisu izvršena, i u njihovoj javnosti se otvorila polemika oko prodaje njihovih preduzeća, privrednicima iz Srbije. Ipak, Slovenija je postala dobro mesto za ulaganje što mogu posvedočiti strane investicije od oko 125 miliona \$ iz SAD, i poznato investiranja Goodyear-a u 1997. godini od oko 125 miliona \$.

Inflacija je tokom tranzicije ostala na niskom nivou od oko 2,5% u 2005. godini. Zaposleno je 920.000 radnika , a nezaposlenost je na nivou od 8,9% ili prema ILO na 5,6% u 2006. godini. Industrija beleži stabilan rast sa oko 3,2% u 2005. godini.

REPUBLIKA MAĐARSKA

Mađarska nastavlja da demonstrira ekonomski rast kao jedna od novih članica EU (od 2004). Privatni sektor učestuje sa oko 80% GDP-a, i Mađarska danas predstavlja povoljno tržište za strana ulaganja u Centralnoj Evropi, gde na nju otpada 2/3 stranih investicija. Stvorila je uslove za nesmetanu privatizaciju preduzeća i time otvorila vrata stranom kapitalu.

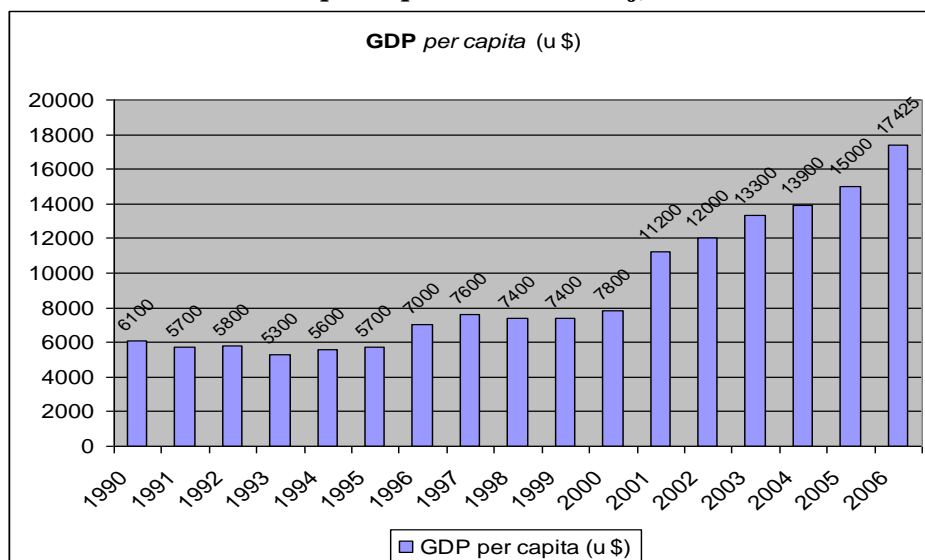
Privatizacija je bila nepochodna iz višerazloga, a jedan od njih je najveći spoljni dug. Osnovni problem prilikom privatizacije je bio postojanje malog broja ljudi (bivši direktori i menadžeri državnih preduzeća), koji su hteli da na ilegalan način prisvoje državnu imovinu. Zato je privatizacija izvedena tako da se pored masovne privatizacije isključe rukovodstva firmi u toku privatizacije i da se na kraju smene sa čela upravljanja. Ovakvi uslovi su stvorili povoljnu klimu za strana ulaganja. Među glavnim metodama privatizacije je bila prodaja stranim investitorima i otkup preduzeća od strane radnika i menadžmenta. Strani kapital je kupovao velika preduzeća,

dok su mala i srednja preduzeća kupovali mađarski privrednici. Dovoljan je podatak da su ukupna strana ulaganja od 1989. godine US\$23 milijarde, i da je kreditni rejting od Jula 2006, BBB+.

Ekonomska transformacija nije izvršena radikalno, već je tranzicija počela postepeno. Zemlja se dugo borila sa nezaposlenošću koja se kretala između 10 i 12%. GDP je porastao 18% u periodu od 1990. do 1993. i samo 1%-1.5% do 1996. Zahvaljujući jakom izvozu GDP je porstao 4,4% u 1997, i sa drugim makroekonomskim indikatorima situacija se popravljala. Ovaj uspeh je omogućio vladi da se koncentriše u 1996. i 1997. na strukturalne reforme, kao što je reforma penzionog sistema i reforma obrazovnog sistema. Ostali ekonomski izazovi uključujući fiskalni deficit i inflaciju (u 1998. je bila 13%), održavajući makroekonomsku stabilnost i celokupne reforme poreskog sistema i zdravstva završene su u narednom periodu.

Vlada je privatizaciju završila 1998 koji je rezultirao odnosom da se 80% GDP-a stvara u privatnom sektoru, i da strani kapital kontroliše 70% finansijskog tržišta, 66% industrije, 90% telokomunikacija i 50% trgovinskog sektora.

GDP per capita u Mađarskoj, 1990-2006



Izvor:www.wikipedia.com

Inflacija je prema zvaničnim podacima u 2006 predviđena na 2,3%, i broj zaposlenih od 4,1 milion ljudi. Od pomenutog broja, 65% je vezano za tercijalni sektor (usluge), 27% za industriju i 8% za poljoprivredu. Nezaposlenost za ovu godinu iznosi 7,7% i industrijski rast je 11,3%.

REPUBLIKA SRBIJA

Srbija ima ekonomiju koja se najviše bazira na industriji, poljoprivredi i na tercijalnom sektoru (usluge). Krajem '80-tih godina prošlog veka, zemlja je bila na početku tranzicije, i išla je svojim tokom, ali su UN ekonomske sankcije 1992-1995, naneli veliku štetu infrastrukturi kao i NATO bombardovanje 1999. Ovome se može dodati i problemi koji su nastali gubljenjem tržišta eh Jugoslavije i SEV-a. Među najvećim ekonomskim problemima izdvaja se visoka nezaposlenost (20.0% u 2005) i nedovoljna brzina ekonomskih reformi. Posle ostavke bivšeg predsednika Jugoslavije Miloševića u Oktobru 2000, zemlja je doživela brzi ekonomski rast (ekonomski rast u 2006 je 6,3%), i priprema se za članstvo u Evropskoj Uniji, i ujedno to je najvažniji trgovinski partner. U 2005, Evropska Komisija je odobrila početak pregovora o Stabilizaciji i Asocijaciji (SAA) sa EU. Zvanično pregovori su počeli Oktobra 10. Ovo je centralni cilj na regionalnom nivou EU ka zemljama Zapadnog Balkana.

Srbija ima problema oko velikog spoljnotrgovinskog deficita koji iz godine u godinu raste. Očekuje se veći ekonomski impulsi u pogledu rasta i povećanja standarda građana u narednim godinama. Često ovu zemlju nazivaju "Balkanskim tigrom" zbog visokog ekonomskog rasta, a sličnost se odnosi na zemlje Azijskih „Tigrova”. Ipak, GDP u Srbiji je još ispod nivoa iz 1990. Procenjeni GDP u 2006 je \$47.77 milijardi od toga je \$5,713 *per capita*. Rast GDP u 2005 je 6,3%. Najveći izazov ispred srpske vlade na polju ekonomije je nastavak transformacije velikih javnih preduzeća poput NIS-a, Telekomu i EPS-a i početak reformi penzionog sistema.

Ekonomski rast je počeo naglo da se ostavruje u 2005, ali to je malo sporije nego u 2004. GDP rast u prva tri meseca 2005. pokazuje rast od 5,2%, upoređujući sa 7,1% u istom periodu 2004, dok je rast u ovoj godini 6,5%. Iako je rast ekonomije postoji, javlja se dvocifrena inflacija u 2005 od 15,5%, dok u 2006 je jednocifrena i iznosiće oko 7,3%.

Deficit u prvoj polovini 2005 je \$528 miliona, dok je u istom periodu 2004 \$ 1,2 milijardii podaci pokazuju je pokrivenost uvoza izvozom 46% u prvih 6 meseci 2005, dok je u istom periodu 2004 to bilo 30%. Podaci pokazuju da se izvoz oporavlja i iznosi u 2005 \$4,553 milijardi, dok je uvoz \$10,575 milijardi. Ali će 2006 ostati specifična po podatku da je u ovoj godini pokrivenost izoza uvozom nešto preko 50%, što se nije dogodilo u poslednjih 8 godina. Najveći partneri na polju trgovine su Italija, Rusija, Crna Gora, Nemačka i Kina.

Privatizacija u Srbiji je počela 2001. kada je donet Zakon o Privatizaciji, i tim zakonskim aktom je formirana Agencija za Privatizaciju koja vodi privatizaciju u Srbiji. U 2002 su objavljeni rezilatati koji pokazuju da je 217 preduzeća prodato, od toga 12 putem tendera i 205 putem aukcije, što je

generisalo €261 milion, kao i dodatna finansijska sredstva na osnovu socijalnog i investicionog programa od €320 miliona . U toj godini završeni su i prvi tenderi na kojima su prodate 3 cementare. Privatizacija je ubrzana u 2003. u svim sektorima sa 696 privatizacijom (uspešnost je 85%) što je donelo €947 miliona. Prodaja Beopetrola LUKOIL-u i dve fabrike duvana u Vranju (DIV) i Nišu (DIN) Britansko-Američkoj kompaniji i Filip Morisu donelo je €554 miliona i iznosi 63% od ukupne sume ostvarene po osnovu privatizacije u 2003.

U 2005 je nastavljena privatizacija državnih banaka, poput Kontinental i Novosadske i to putem tendera. U 2006 najveća privatizacija je urađena prodajom MOBI 063 (MOBTEL 063) i to za oko €1.517.000.000. Pretpostavlja se da će se privatizacija završiti 2008 sa prodajom državnih firmi: EPS-a, NIS-a, Železnica Srbije, Telekom, Srbijašuma, Srbijavoda i Beogradskog Aeordroma.

Nezaposlenost je 20%, dok su direktne strane investicije u 2005 \$1 481 milion.

REPUBLIKA HRVATSKA

Hrvatska ima ekonomiju koja se uglavnom bazira na različitim uslugama i jednim delom na lakoj industriji. Turizam predstavlja glasni izvor prihoda tokom leta. Procenjeni GDP *per capita* u 2005 iznosi \$12,158 ili 45,2% proseka EU.

Hrvatska ekonomija je post-komunistička. Kasnih '80-tih, na početku procesa tranzicije, pozicija države je bila povoljna, ali je težak udarac doživela industrija, zbog štete koju je naneo rat i gubljenje tržišta eks Jugoslavije i SEV-a. Najveći ekonomski problem je visoka nezaposlenost (15.7% u 2006) i nedovoljna brzina ekonomskih reformi. Jedan od polja na kome je izraženo usporen proces reformi je pravosudni sistem, na koji se nadovezuje spora javna administracija. Zemlja je u poslednjih nekoliko godina doživela ekonomski rast i priprema se za članstvo u Evropskoj Uniji, kao najvažnijem partneru na polju trgovine. U februaru 2005, Hrvatska je pristupila programu 'Stabilizaciji i Asocijaciji' sa EU, i ubrzano napreduje ka članstvu u Evropskoj Uniji. Očekuje se pravi ekonomski bum u ovoj zemlji i veoma visok rast životnog standarda (trenutno Hrvatska ima veliki deficit na polju trgovine) i veoma veliki porast investicija, naročito 'greenfield' investicija.

Na kraju '90tih, Hrvatska se suočila sa velikim ekonomskim problemima koji su poticali od:

- zaostavština komunističkog režima na polju ekonomije,

- šteta naneta ratom,
- veliki broj izbeglica,
- loša privatizacija.

Inflacija i nezaposlenost su porasli što je dovelo do slabljenja kune, što je dovelo do toga da Centralna banka pooštri fiskalnu politiku. Zakon koji je donet u Decembru 1998, dao je ovlašćenja Centralnoj banci da preuzme kontrolu nad 53 komercijalne banke. Hrvatska zavisi od inostrane pomoći zbog deficita koji je u porastu poslednjih godina. Uprkos uspešnoj poreskoj politici i privatizaciji državnih preuzeća, zemlja je imala deficit od \$200 miliona u 1999. Finansijska sredstva koja dolaze sa Zapada, ogledaju se u pomoći i investicijama kroz turizam i naftnu industriju. Aktuelna vlada je uspešna u nekim poljima reforma kao što je makroekonomska stabilnost, što je imalo za posledicu normalizaciju veza sa kreditorima. Recesija koja je počela na kraju 1998 i nastavila se kroz 1999, što je rezultiralo malim porstom GDP-a. Inflacija je ostala u okvirima planiranog porasta, i domaća valuta kuna je stabilizovana. Ali, opala je tražnja za proizvodima i to je dovelo do pada industrijske proizvodnje. Najvažnije reforme su dosta usporile i dovelo je do kašnjenja otplate kredita inostranim poveriocima i situacija u bankarskom sektoru se pogoršala. Kao vrhunac finansijskih problema, dovelo je obećanje aktualne HDZ vlade pred izbore da će povećati plate za 2 puta što je izazvalo fiskalni deficit. Smrt tadašnjeg predsednika Tuđmana u Decembru 1999, i gubitak vlasti HDZ-a, dovelo je na novu vlast, koja se posvetila ekonomskim reformama i uložila je velike napore na povećanju finansijske discipline. Račanova vlada je iznela veliki deo tereta na polju strukturalne reforme i posvetila se turizmu kao glavnom faktoru razvoja, što je dovelo do izlaza iz recesije u 2000.

Nezaposlenost je dostigla cifru od 22% u 2002 zbog bankrota velikih firmi. Od tada nezaposlenost polako opada, podržano uz podršku rasta industrijske proizvodnje i rasta GDP-a. Rast GDP-a je dostigao nivo iz 1990 u 2003. Probleme koje su imale Nemačka i Italija, koje su ujedno članice EU, imale su negativan uticaj na Hrvatsku, kao njihovog glavnog spoljnotrgovinskog partnera. Zemlja je konkurisala za članstvo u EU. Za vreme ovog pristupa, očekuje se rast na polju poljoprivrede kao najvažnijeg elementa pri procesu priključenja. Od Juna 2006, nezaposlenost je 16,7%. Prema podacima ukupan broj zaposlenog stanovništva je 1,7 miliona ljudi, od toga u poljoprivredi je zaposleno 2,4%, industriji 32,8%, a u tercijalnom sektoru 64,5%. Industriski rast u 2005 je 5,1%.

Bugarska ekonomija je doživela je težak udarac 1989. godine nakon gubljenja tržišta država članica COMECON-a, sa kojima je imala jaku trgovinsku saradnju. Životni standard je opao za 40%, i uvođenje UN sankcija Jugoslaviji i Iraku drastično je pogoršalo stanje u Bugarskoj ekonomiji. Prvi znaci oporavljanja javili su se 1994. godine kada je GDP porastao i inflacija je opala. Inflacija koja je bila u 1994. godini 122%, spušta se na 32,9% u 1999, ali zbog kolapsa privrede u 1996 inflacija je narasla na 311% u toj godini i došlo je do kolapsa domaće valute – leva. Kolaps se desio zbog nedostatka međunarodne finansijske podrške i nestabilnog bankarskog sektora. Od 1997 zemlja je na putu oporavka sa rastom GDP-a od 4 – 5% godišnje, i konstantnim povećanjem stranih investicija koje su praćene održivom makroekonomskom stabilnošću i učlanjenjem u EU od Januara 1, 2007.

U decembru 1996, Bugarska je primljena u Svetsku Trgovinsku Organizaciju (WTO) . Na početku '90-tih privatizacija je išla usporeno zajedno sa lošom investicionom klimom i glomaznim birokratskim aparatom. Međutim u narednim godinama situacija se popravljala, i dovela do toga da su investicije u periodu od 1991-1996 iznosile \$831 milion, dok u 2004 investicije su iznosile €2.72 milijardi (\$3.47 milijardi), dok su 2005 opale na €1,8 milijardi.

Vlada koja je izabrana u 2001 nastavila je put reformi iz 1997 i nastavila je reforme i ubrzala je privatizaciju. Ekonomska prognoza za 2005-2006 prognozirala je nastavak rasta Bugarske ekonomije. Rast GDP za 2005 i 2006 je 5,3% i 6%, i pokazuje stabilan rast ekonomije. Industrijska proizvodnja je u 2005 i 2006 porasla za 11,9% odnosno 15,2% i nezaposlenost je opadala postepeno sa 11,5% u 2005 na ispod 10% u 2006. Struktura GDP u 2006 po sektorima je : poljoprivreda sa 8,0%, industrija sa 26,1% i tercijalni sektor sa 65,9%.

Ubrzana i masovna privatizacija je trebala da počne u januaru 1995, ali je odložena. Prvi krug masovne privatizacije je krenuo u januaru 1996, i trajala je sve do kraja te godine. Drugi i treći krug je održan na proleće 1997, pod novom vladom. U julu 1998, vlada je u saradnji sa Međunarodnim monetarnim fondom (IMF) sklopila ugovor o zajmu vrednim \$800 miliona na 3 godine, koji je zamenio 14-to mesečni ugovor koji je isticao u junu 1998. Ovaj novac je upotrebljen za razvijanje finansijskog tržišta, poboljšanje socijalnog programa, jačanje poreskog sistema i reformu poljoprivrede i liberalizaciji trgovine. Evropska komisija je u svom izveštaju iz 2002, ocenila da u Bugarskoj je razvijeno finansijsko tržište.

REPUBLIKA RUMUNIJA

Sa GDP-om od \$9,446 dolara u 2006, Rumunija se smatra jednom od srednje razvijenih zemalja i postaće članica EU u 2007. Posle pada

komunističkog režima, zemalja je deceniju lutala u reformama i lošoj ekonomskoj situaciji. Posle 2000, rumunska ekonomija se stabilizovala, čije karakteristike se ogledaju u visokom rastu GDP-a, i opadanju nezaposlenosti. U 2004, rast GDP-a je 8,4%, dok je u 2005 prepolovljen na 4,1% zbog nestabilne poljoprivrede, a u 2006 je 7,8% sa iznenađujućom niskom stopom nezaposlenosti od 5% za koju mogu da se pohvale razvijene članice EU.

Izvoz se dramatično popravio u zadnjih nekoliko godina, sa uzastopnim rastom 2005-2006 od 24,8%. Rumunija izvozi odeću, tekstil, industrijske mašine, el. energiju, metalurške proizvode, sirov materijal, vojnu opremu, softver, hemikalije i poljoprivredne proizvode. Najveća trgovinska saradnja je sa članicama EU, Nemačkom i Italijom. Ipak, zemalja ima visok deficit na polju trgovine, koji se ogleda da se 37% više uvozi nego izvozi.

Privatizacija je pokrenuta početkom 1992, tako da se 30% vlasništva nad 6000 preduzeća prebaci u 5 privatnih fondova gde je svaki punoletni građanin imao pravo nad akcijom. Ostalih 70% vlasništva je prebačeno u državni fond, koji je imao pravo da prodaje akcije po stopi od 10% godišnje. Zakon o privatizaciji je dao pravo da se putem aukcije proda 30 posebno izabраниh preduzeća (velike državne firme). Uprkos usporenoj privatizaciji, državni fond je napravio pomake, tako da je privatni sektor došao na cifru od 55% učešća u GDP-u, i koji zapošljava oko 52% radnika.

Od 1993. godine Rumunija sprovodi ekonomski program koji je dao pozitivne rezultate. GDP koji je opadao tri uzastopne godine, stabilizovao se 1993, i porastao je 3,4% u 1994, 6,9% u 1995, i 4% u 1996. godini. Ali od 1997 pa do 1999 GDP je opadao stopom od -6.6%, -7.3% i -4.5%. Inflacija koja je bila na mesečnom nivou od 12,1% u 1993 (na godišnjem nivou je 256%), zaustavila se na 28% u 1995. Ipak, inflacija je nastavila da raste 1996 i 1997 zbog velikog trošenja finansijskih sredstava vlade i libetalizacije cena 1997. Ipak inflacija je u 1999 bila oko 50%. Vlada je napravila program koji je imao za cilj da prepolovi inflaciju u 2000. Danas, inflacija se kreće oko 8% na godišnjem nivou i procenjen rast u 2006 je 6%. Može se još dodati da od 2001, ekonomija beleži konstantan i stabilan rast od 4-5% na godišnjem nivou. Rezultat ovoga je GDP koji je danas oko \$8,875.

Zaključak

Proces tranzicije kada se posmatra, u jednom širem kontestu, odnosno, na primeru većeg broja zemalja omogućava da potpunije i sveobuhvatnije sagledamo karakteristike i zakonitosti, nego što je to moguće na pojedinačnom primeru.

Statistika nas upućuje na zakon velikih brojeva koji kao takav opravdava ovaj naš zaključak. Za sagledavanje osnovnih karakteristika uzeli smo zemlje Centralne Evrope i zemlje Balkana (Slovenija, Mađarska,

Srbija, Hrvatska, Rumunija, Bugarska).

Kada posmatramo GDP (domaći bruto proizvod), možemo zaključiti sledeće:

Uzroci za ovakav GDP mogu se jednim delom povezati i sa spoljnotrgovinskim bilansom (izvoz minus uvoz), što je element potrošnog načina dolaženja do GDP.

Literatura

1. Bošković, G., (2005), *Pranje novca*, Beograd, "BeoSing".
2. Vogler, R. U. (2006), "Swiss Banking Secrecy": Origins, Significance, Myth. *Association for Financial History* 7, 1-106.
3. Dušanić, J., (2013), *Bankarstvo*, Beograd, "Beogradska poslovna škola".
4. Zirojević, A., (2017), "Specifičnosti pranja novca u bankarskom sektoru", Novi Sad, PRAVO – teorija i praksa, Br.7-9/2017.
5. Krstić S., Gligić Savić A., Gligić Dumonjić J. (2017) *Mogućnost upravljanja rizikom portfolija hartija od vrednosti*, *Vojno delo* vol. 69, br. 6, str. 374-383.
6. Lovrinović, I., (2015), *Globalne finansije*, Zagreb, "Acent, Doo."
7. Milenković, I., Milenković, D., (2015), "Fenomen švajcarskog bankarstva", *Bankarstvo* 3.
8. Milojević, I., Vukoje, A., Mihajlović, M., (2013) *Accounting consolidation of the balance by the acquisition method*, *Ekonomika poljoprivrede*, Vol. 60, N°2, str. 237-252, ISSN: 0352-3462, UDC: 657.375.6
9. Milojević I., Mihajlović M., Vladislavljević V. (2018) *Methodological Aspect of Controlling Corporate Income Tax*, *Vojno delo*, Vol. 70, No 1, str. 103-111
10. Miljković M., Savić A. (2018) *Analiza dvostrukog ekonomskog oporezivanja i mogućnost njegove primene i finansiranja budžeta*, *ODITOR*, vol. 4, br. 2, str. 60-68
11. Mihajlović M., Imamović N., Dragović N. (2018) *Uloga i značaj antimonopolske politike u savremenim uslovima poslovanja (revidiran rad)*, *ODITOR*, vol. 4, br. 2, str. 104-114.
12. Popov, Đ., (2011), "Neke karakteristike ofšor poslovanja" (39-47), Novi Sad, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, 1/2011,
13. Pantić, D., (1998), "Upotreba ofšor jurisdikcija u međunarodnom biznisu", *Berza* 5-6.
14. Čudan, A., Fijat, A., (2015), *Rizici i prevencija pranja novca – monografija*, "Printex", Subotica.
15. Cindori, C., Petrović, T., (2016), "Indikatori rizičnosti bankarskog sektora u okvirima prevencije pranja", Zagreb, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* 66 (6).